

Кенес беру

Мақсатты серуендеу. Біз танымдық қызығушылықты дамытамыз

Әр бала ашық ауада мүмкіндігінше көп уақыт өткізуі керек-бұл оның денсаулығы үшін өте қажет. Серуендеу - ересек адам баланы табиғаттың құпияларымен-тірі және жансыз, әртүрлі өсімдіктер мен жануарлардың өмірі туралы біртіндеп таныстыра алатын тамаша уақыт. Мұны кез келген жерде және жылдың кез келген уақытында - қалалық және ауылдық үйдің ауласында, саябақта, орманда және шалғында, өзеннің, көлдің немесе теңіздің жанында жасауға болады. Баланы табиғат әлемімен таныстыра отырып, ересек адам өзінің жеке басының әртүрлі аспектілерін саналы түрде дамытады, табиғи ортаны (интеллект саласын) зерттеуге деген қызығушылық пен желыласты оятады, баланың жануарлардың "қиын" тәуелсіз өміріне жанашырлығын, оларға көмектесуге деген ұмтылысын оятады, бірегейлігін көрсетеді. кез-келген, тіпті ең таңқаларлық формадағы өмір, оны құрметтеу және ұқыптылықпен сақтау қажеттілігі оған қарау (мораль саласы). Балаға Табиғат әлемінде сұлулықтың әртүрлі көріністерін көрсетуге болады және қажет: күзгі киімдегі гүлді өсімдіктер, бұталар мен ағаштар, хиароскуроның қарама-қайшылықтары, жылдың әр мезгіліндегі пейзаждар және тағы басқалар. Сонымен қатар, ересек адам табиғатта толыққанды (бүлінбеген, уланбаған, ШЕКТЕУСІЗ) жағдайда өмір сүретін барлық нәрсе әдемі екенін есте ұстауы керек – бұл эстетикалық сезімдер, баланың эстетикалық қабылдауы.

Танымдық қызығушылық пен жағымды тәжірибеге толы табиғатпен толыққанды қарым-қатынас баланың жалпы үйлесімділік, психикалық тепе-теңдік күйін тудыратынын атап өткен жөн. Бұл жалпы денені нығайтатын және баланың физикалық денсаулығының негізі болып табылатын психикалық денсаулықтан басқа ештеңе емес.

Баламен бірге жүретін ересек адам баланы табиғаттың құпияларымен қандай тәсілдермен, тәсілдермен таныстыру керектігін есте сақтауы өте маңызды. Ең алдымен, баланың назарын осы немесе басқа құбылысқа аудару керек, оны байқауға, көруге және сезінуге мүмкіндік беру керек, содан кейін ол туралы айту, түсіндіру, хабарлау керек. Бұл жағдайда асықпау керек-егер ересек адам нақты сұрақтар қойып, кідіріп, оны тағы бір рет бақылауды ұсынса, бала кез-келген

құбылысты сезінеді. Табиғатпен мұндай жайбарақат қарым-қатынас ауызша ақпараттың мол ағынынан гөрі баланың дамуына үлкен әсер етеді. Кез-келген жаста балалардың назарын жансыз табиғат құбылыстары мен объектілеріне аударуға болады. Барлық балалар құмсалғышта ойнайды: торттар жасаңыз, слайдтар құйыңыз. Ересек адам айтады: жақсы "пирогтар" дымқыл құмнан алынады, өйткені ол мүсінделеді, әдемі рамекиндердің пішінін сақтайды, шелекке жабысады. Құрғақ құмнан торт алынбайды, ұсақталады: құрғақ құм-борпылдақ. Бірақ олар "сурет сала" алады: тығынында кішкене тесік бар сусабынның астынан жұмсақ полиэтилен құтыға құм салыңыз, төмен қарай бұраңыз және құм ағынымен сурет жасаңыз. Тастар балаларға бірдей қызығушылық тудырады-балалар оларды жинауды, қалтада ұстауды, сақтауды ұнатады. Баланың қызығушылығын байқағаннан кейін оның тастардың қасиеттеріне назар аударыңыз – қаттылық, бояу, тегіс емес бет, кішкентай және үлкен тастарды көрсетіңіз.

Жазда елде немесе ауылда, егер мүмкін болса, балаңызға табиғи сазды көрсетіңіз – ол сусыз қаншалықты қатты және ылғалды болған кезде қандай пластикалық болады. Одан сіз әртүрлі фигураларды мүсіндей аласыз, оларды кептіруге көлеңкеге қойып, содан кейін гуашь немесе акварельмен бояй аласыз.

Су, ауа, әртүрлі ауа-райы құбылыстары баланың үлкен қызығушылығын тудыруы мүмкін, егер ересек адам серуендеу кезінде жақсы дамып келе жатқан жағдайларды қолдана алса.

Су балаға туылғаннан бастап таныс, сондықтан онымен ойнау кез-келген жаста қызығушылық тудырады. Ересек адамның заттармен жаңа әрекеттерді уақтылы көрсетуі және ең бастысы оған судың қасиеттерін және осы әрекеттерден туындайтын себеп-салдарлық сипаттағы әртүрлі құбылыстарды байқауға үйретуі маңызды.

Жазғы коттедждегі су бассейні балаға судың мөлдір екенін түсінуге көмектеседі-оның қалыңдығы арқылы оның тұтқалары, түбіндегі әртүрлі заттар көрінеді. Ол құйылады, шашырайды, оны шыныаяқтармен алуға болады, әртүрлі контейнерлерге құюға болады – ол кез-келген пішінді алады. Мұндай ойын барысында бала кейбір заттардың суға батып бара жатқанын, ал басқалары оның бетінде жүзе алатынын біледі. Бұл жағдайда сіз дайын ойыншықтарды (балық,

үйрек және т. б.) ғана емес, сонымен қатар әртүрлі "қажетсіз" заттарды да пайдалана аласыз: жаңғақ қабықтары, пластикалық қақпақтар, бөтелкелер, түймелер, қағаз қайықтар, тығындар, тақталар және т. б. Су әртүрлі табиғи жағдайларда қызықты. Балаңызбен бірге ағынның қалай ағып жатқанын, тастардың немесе қардың арасынан өтіп бара жатқанын бақылаңыз; сарқыраманың құлауы мен шуы; субұрқақтың ағындары күн сәулесінде қалай ұшып, жарқырайды, тасталған тастан су бетіндегі шеңберлер қалай бөлінеді. Бала жаңбырлы ауа-райында да скучно болады, егер ол жаңбырдың терезені немесе шатырды қағып тұрғанын тыңдап, әйнектің үстінен су ағындарын көрсе.

Баланың айқын қызығушылығын сумен, мұзбен, қармен әр түрлі тәжірибелермен сақтауға болады: аязға бір шелек су алып, оның мұз қабығымен қалай жабылатынын көріңіз; үйге бір шелек қар әкеліп, оның еруін бақылаңыз; Жаңа жылға дейін боялған Судан қалыптардағы түрлі-түсті мұз қабықтарын жасаңыз.

Ауаны бақылау бірдей қызықты болуы мүмкін-көрінбейтін және сезілмейтін, бұл балаға мүлдем түсініксіз. Ең алдымен, сіз жел соғатын заттарды (ағаш бұтақтары, арқанның іш киімдері, адамдардың киімдері мен шаштары, тату-тәтті пышақтар және т.б.) байқап, анықтай аласыз: ол қай жағынан соғады, күшті немесе әлсіз, суық немесе жылы. Бала оңай жасауға болатын жел бұрағышын көруге қызығушылық танытады. Желді ауа-райында спиннер өздігінен айналады, бала оны әртүрлі бағытта бұрып, ауа қозғалысының бағытын анықтай алады. Жылдың кез келген уақытында баламен хиароскуро құбылыстарын байқауға болады. Шуақты күндерде жарық сәулесін кішкентай айна арқылы жіберуге болады. Бала жүгіретін "қояндарды" жасауды, оларды әртүрлі заттарға бағыттауды қуана үйренеді. Баламен кешкі серуендеу кезінде күннің батуын байқауға болады: бұлттардың таңқаларлық формасы, олардың ерекше түсі, алтын жиегі, олар арқылы өтетін сәулелер, ереттың тез басталуы, айналадағы заттардың өзгеретін келбеті.

Күзгі серуендер балаңызбен ағаштар мен бұталардағы әдемі түрлі-түсті жапырақтарды, олардың жасыл шөптегі жарқын кілемін, жел кезінде жапырақтардың түсуін көруге мүмкіндік береді. Сіз құлаған жапырақтармен жүре аласыз, олардың сыбдырын тыңдай аласыз. Жапырақтарды жинау және қарау одан

да қызықты:қызыл-үйеңкі, вибурнум және тау күлі, ашық сары – күл, Линден, терек. Оларды күзде де жасыл болып қалатын сирень жапырақтарымен салыстыру қызықты. Сіз жапырақтардың букетін жинап, оларды үйде ыстық үтікпен үтіктеп, вазаға салуға болады. Жапырақтарды кітап немесе ескі журнал беттерінің арасына қойып, гербарий немесе панель жасау үшін кептіруге болады. Күзде жәндіктерді көру қызықты-қыркүйекте олар әлі де ұшады, жорғалайды, әсіресе шуақты күндерде. Күздің басында, егер жағдай пайда болса, балаңызбен бірге ұшып бара жатқан көбелекті, гүлдермен жорғалап жүрген араларды, құмырсқаларды бақылаңыз. Сіз балаға: "бүгін жылы және айналасында көптеген түрлі жәндіктер бар. Жақында суық болады, содан кейін олармен не болады деп ойлаймын? Сіз бен біз олардың қанша уақыт ұшып, жорғалайтынын байқап, анықтауымыз керек". Суық тиіп, жәндіктер жойылғаннан кейін, балаңызға қоңыздарды, масаларды, шыбындарды іздеуді ұсынуды ұмытпаңыз. Мүмкін бала біреуді тауып алады, бірақ міндетті түрде қозғалмайтын күйде (ұйқышылдық). Суық ауа райының басталуымен олардың барлығы жоғалады. Баламен қысқы серуендеуді оның табиғатқа деген қызығушылығын арттыру үшін де қолдануға болады. Жердің қар жамылғысы бақылаулар мен әңгімелер үшін көптеген себептер береді: онда әңгімелесуге болатын көптеген түрлі іздер бар. Қалада шана, балалар арбалары, автомобильдер, өтіп бара жатқан адамдар із қалдырады. Оларды қарастыра отырып, ересек адам балаға сұрақтар қояды: кімнің іздері ересек немесе бала? Көлік қайда кетті? Бұл баланың байқағыштығын дамытады, оны аз көрінетін құбылыстарға назар аударуға, сұрақтар қоюға шақырады. Қалада жануарлардың іздері көп. Мысықтар мен иттер әртүрлі із қалдырады. Көбінесе жаңа жауған қарда тышқандардың кішкентай іздерінің тізбегін байқауға болады. Әрине, құстардың іздері көп-торғайлар, көгершіндер, қарғалар. Көктемгі серуендер әрқашан жаңаратын өмір көрінісінің сүйкімділігімен бірге жүреді. Бала табиғаттың оянуының үйлесімділігін баяу көрсетуі керек. Шатырлардан тамшылар, мұздақтар, қардың қараюы және тығыздалуы, ағаштар мен бұталардағы бүршіктердің ісінуі, алғашқы еру – бәрі баланың сұрақтарын тудыруы мүмкін, егер ересек адам осы құбылыстарға назар аударса. Көктемде сіз балада барлық тіршілік иелеріне ұқыпты, адамгершілікпен қарау дағдыларын дамыта бастауыңыз керек-барлық жас нәзік, осал, дөрекі қарым-

катынасқа шыдамайды. Қалада өгей ана мен өгей ананың пайда болған гүлдерін көру қызықты болуы мүмкін. Баланың кез-келген ойлары мен мәлімдемелері оның ақыл-ой дамуын ынталандырады. Ересек адам оған түсіндіреді: барлық өсімдіктер өмір сүру үшін жылу, жарық, су, ауа қажет. Қыста суық және өсімдіктер "ұйықтайды". Олар көктемде оянады. Жазда барлық табиғат қатты өмір сүреді: балаңызға жасыл желектер мен гүлдердің, жәндіктер мен құстардың барлық түрлерінің, ағаш тәждерінің қаншалықты тез қалыңдайтынын көрсетіңіз. Егер сізде қаладан шығуға мүмкіндігіңіз болса, балаңызбен бірге жәндіктерді қарастыра аласыз. Олардың әрқайсысы өзінше қызықты:

Ледибугтар өте кішкентай қателер, оларды жасыл желектердің арасынан табу оңай, олар әртүрлі түстерде келеді. Қола немесе мамыр қоңыздары арасында жиі кездеседі шөптер, олар олар тез ұшады, қатты элитра ашады, қатты жылдайды. Шегіртке жасыл түске ие, бұл оларды жақсы жасырады шөптер; олардың керемет аяқтары бар-олар биік серіппелер олар секіруге лақтырылады; ыстық күнде олар қатты дауыстайды.

Тоғанның немесе өзеннің жанындағы айдаһарлар әдемі көріністерімен назар аударады оларды ұстап алуға мүмкіндік беретін жылдам ұшудың пайда болуы жәндіктер; олардың үлкен көздері, күшті жақтары бар.

Балаңызбен орманда серуендеп жүргенде, оған құлпынай көрсетіңіз: ол қайда және қалай өседі. Оның керемет иісіне назар аударыңыз. Орманда серуендеу кезінде бала ол қызықты олжаларды жинай алады: қарағай мен шырша конустары, құстардың қауырсындары, кішкентай қылшықтар, Ақжелкен, тау күлі, тікенді лопуха шарлары. Мұның бәрі ойыншықтар мен түрлі қолөнер бұйымдарын жасауға арналған материал бола алады.

Кешке сіз балаңызбен бірге орманнан әкелінген табиғи материалдан ойыншықтар мен түрлі қолөнер жасай аласыз. Бұл орманшылар, есектер, қарағай конустарының кірпілері болуы мүмкін. Олардың шырша конустары мен қауырсындары қызықты құстар жасайды. Сіз аюды, Қоянды лопухадан жасай аласыз. Кептірілген жапырақтар мен кептірілген гүлдерден қалың түсті қағазға немесе картонға панель жасауға болады, содан кейін оларды жақтауға салып, балалар бөлмесіне іліп қоюға болады. Кішкене фанер парағын мүкпен төсеуге

болады, бұтақтардан сарбаздарға арналған саятшылық салуға болады. Сіз көп нәрсе жасай аласыз – баланың қолөнер жасауға деген қызығушылығын ояту, оған конструкциялардың бөлшектерін пластилинмен, сыммен бекіту әдістерін үйрету, содан кейін дайын ойыншықтармен ойнау маңызды.

Мұндай шығармашылық қызмет-бұл қоршаған әлемге деген қызығушылық, байқағыштық, табиғатқа деген қызығушылық және онымен қарым-қатынас қуанышы.